

שיטת הרמב"ם

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת עבודה זרה פרק א

[ג] אלו החגים הנזכרים היו מפורסמים באותו הזמן אצל הנוצרים והנלויים אליהם. וכן כל חג אצל כל האומות בכל גלילות הארץ, אם היו עובדי עבודה זרה, יחויב בהם מה שזכר. ודע, שזאת האומה הנוצרית העומדת בטענת המשיח, על חילוף כיתותיה, כולם עובדי עבודה זרה, ואידיהן כולם אסורים, ונוהגים עמהם בכל התורה כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה, ויום ראשון הוא מכלל אידיהן של גויים, ולפיכך אין מותר לשאת ולתת עם מאמין המשיח ביום ראשון כלל בדבר מן הדברים, אלא נוהגים עמהם ביום ראשון כמו שנוהגים עם עובדי עבודה זרה ביום אידן, וכך ביאר התלמוד.

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ט הלכה ד

הנוצרים עובדי ע"ז הם ויום ראשון הוא יום אידם, לפיכך אסור לתת ולשאת עמהם בארץ ישראל יום חמישי ויום ששי שבכל שבת ושבת ואין צריך לומר יום ראשון עצמו שהוא אסור בכל מקום, וכן נוהגין עמהם בכל אידיהם.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יא הלכה ז

גר תושב והוא שקיבל עליו שבע מצות כמו שביארנו יינו אסור בשתייה ומותר בהנייה, ומייחדין אצלו יין ואין מפקדין אצלו יין, וכן כל עכו"ם שאינו עובד עכו"ם כגון אלו הישמעאלים יינן אסור בשתייה ומותר בהנייה וכן הורו כל הגאונים, אבל אותם העובדים עכו"ם סתם יינם אסור בהנייה.

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה א

בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה, וזו היתה טעותם, אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבודו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך, כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים, וכך היו אומרים עובדיה יודעים עיקרה, לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה, הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא, כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא.

הלכה ב

ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו כך וכך ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ, ומודיע להם צורה שבדה מלבו ואומר זו היא צורת הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו, והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות ומתקבצין ומשתחווים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעובדה וליראה ממנה, וכהנייהם אומרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך כך ואל תעשו כך וכך, והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך והודיע להם דרך עבודתו ועשו כך ואל תעשו כך, ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות, וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבח בשמה, והחכמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיוצא בהן מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותן אבל צור העולמים לא היה

שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר, ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו.

שיטת המאירי

בית הבחירה למאירי מסכת עבודה זרה דף ב עמוד א

יש מקשים בה מצד דבר שבמנין שאע"פ שבטל דבר לא בטלה גזרה ומתמצים שאף הם לא גזרו אלא לפי מה שראו במקומות שהרי שמואל אמר ז' ב' בגולה אינו אסור אלא יום אחד והלכה כמותו והילכך כל שנראה לפי המקום להתיר אף ביום האיד מתירין והראיה שהרי בפרק אחרון ס"ה ב' אמרו רבא שדר תקרובתא לבר שישך ביום אידו אמר קים לי בגוואי דלא פלח לע"ז וכל שכן בדבר שאין הצבור יכול לעמוד בו ושיש פסידא לישראל במניעתו כגון שהוא ירוד ויום השוק ואם לא עכשו אימתי והרי זה כדבר האבד ומשום רוחא דידיהו ליכא דבירוד זילי זביני ואי נמי כל שיש במניעתו פסידא אצלנו אין לנו ולהודאתם כלום וכדאמרין בראשון של מועד קטן י' ב' רבינא אסיק זוזי בבני אקרא אתי לקמיה דרב אסי אמר ליה כיון דהאידינא משכחת להו וביומא אחרינא לא משכחת להו כפרקמטיא אבודה דמי ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא הולכין ליארוד של גוים ולוקחין מהם עבדים ושפחות וכו' מפני שהוא כמציל מידם ולא עוד אלא שעכשו כל הימים כיארוד שהסוחרים מצויים לקנות ביחד ואינו מוצא כשירצה אלא ביוקר ומ"מ לפי הסוגיא יש לי לדון שאיני מוצא שיהא ניתר משום איבה אלא מה שאין בו אלא חשש הודאה אבל מה שיש לחוש בו למכשול שבגוף העבודה לא וכן מצד גוים שבחוצה לארץ לא הותר אלא לפני האיד אבל יום האיד עצמו אסור והרי מנהג ההיתר אף ביום האיד הוא ומתוך כך עקר הדברים נראה לי שדברים אלו כלם לא נאמרו אלא על עובדי האלילים וצורתיהם וצלמיהם אבל בזמנים הללו מותר לגמרי ומה שאמרו בגמ' נצרי לעולם אסור אני מפרשו מלשון נוצרים באים מארץ מרחק האמור בירמיה שקרא אותם העם נוצרים על שם נבוכד נצר וידוע שצלם השמש היה בבבל ושכל עם נבוכדנצר היו עובדים לו וכבר ידעת שהחמה משמשת ביום ראשון כענין ראשי ימים ומתוך כך היו קורין לאותו יום נצרי על שם שהיה קבוע לנבוכד נצר על צד ממשלת חמה שבו והדברים נראין וברורים:

בית הבחירה למאירי מסכת גיטין דף סב עמוד א

עובדי הגלולים אין נמנעין משאול בשלומן ומכל מקום אין ראוי להאריך עמהם בדברי שלום ביתר מן הרגיל וחוי לתחום שלום מנהג וזהו הנקרא אצלי כפילת שלום שכל שאדם מאריך בשאלת שלום על הרגיל מורה חבה יתרה ושיכות וכבר ידעת שעבודת הגלולים היתה מושכת את הלב הרבה מצד תועלות שהיו משיגים בעבודתם כמו שאמר ומן אז חדלנו כו' חסרנו כל וכן באחרון של סנהדרין ק"ב ב' אמרי בענין מנשה אלו הוית בההיא שעתא נקטת שיפולא ואזלת בתרה ומתוך כך היו מגדולי החכמים מקדימים שלום להם מפני שהמקדים נותן דרך למשיב להשיב לו כדרך ששאל והיה מקדים לקרא לו כמנהג כדי שישב לו כפי קריאתו ולא יכנס עמו בשיכות יתר מדאי ואלו היה ממתין שיהא הוא מקדים לו שמא יקדמו בדברי חבה והתעלסות אהבים והיה הוא צריך להוסיף לו באותו הדרך עד שמתוך כך היו מתאהבים זה לזה ודעתם מתקרבת יותר מדאי והיו האחרים למדים מהם והולכים אחריהם אבל כפילת שלום כפי הרגיל אין בו חשש אע"פ שכופלו וכדרך שאמר באחד מהם שהיה אומר שלמא למר שלמא למר כלומר שלא היה נכנס עמהם בדברים אחרים אלא שלום מנהג ואין לפרשו שלבו היה על רבו כמו שגדולי הרבנים מפרשים שהרי אסור לגנוב דעתן של בריות אפי' של עובדי גלולים כמו שהתבאר במקומו ונמשך למה שכתבנו מה שאמרו שביום אידם לא יכנס לביתו ויתן לו שלום שאף הוא מספר לו ענין האיד הנעשה לשם כוכב פלני או מזל פלני או קדש פלני ושבו בכך וכך ולבו מגמגם בדבר ושמה יבא לידי תקלה אלא שאם מוצאו בשוק נותן לו שלום ואף זה ביום אידם מיהא לא בסבר פנים המראים חבה והתדבקות שמא מתוך פנאי שלי ותשוקתו בספור כח גליליו ימשך עמו ומכל מקום אמות הגדורות בדרכי הדתות ומאמינים במציאותו ית' לאחדותו ויכלתו אע"פ שמשתבשין בקצת דברים לפי אמונתנו אין להם מקום בדברים אלו:

בית הבחירה למאירי מסכת הוריות דף יא עמוד א

המינין והאפיקורסים מותר להזיקם בידיים והמסורות גופם מותר וממונם אסור והמשומד לע"ז בכלל המינים הוא ודברים אלו כולם כשעדיין שם ישראל עליהם שכל ששם ישראל עליו והוא מתפקד ומחלל את הדת ענשו חמור עד הרבה מפני שנעשה מין וכמי שאין לו דת הא כל מי שיצא מן הכלל לגמרי ונעשה לו בן דת אחרת הרי הוא אצלינו כבני אותה הדת שהוא נכנס בה לכל דבר חוץ מגיטין וקדושין וזיקתם כמו שיתבאר במקומו וכן הורו רבותי:

שיטת התוס'

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סג עמוד ב

מסייעא ליה לאבוה דשמואל, דאמר אבוה דשמואל: אסור לאדם שיעשה שותפות עם הנכרי, שמא יתחייב לו שבועה, ונשבע בעבודה זרה שלו, והתורה אמרה לא ישמע על פיך

תוספות מסכת סנהדרין דף סג עמוד ב

אסור לאדם שיעשה שותפות - אמר ר' שמואל כ"ש שבועה עצמה דאין לקבל הימנו ור"ת אומר מותר לקבל הימנו השבועה קודם שיפסיד כדאמר בפ"ק דמס' ע"ג (דף ו:): דמלוה ע"פ נפרעין ממנו מפני שהוא כמציל מידם ולא חיישין דילמא אזיל ומודה ואע"ג דהתם ספק והכא ודאי מ"מ בזמן הזה כולן נשבעים בקדשים שלהן ואין תופסין בהם אלהות ואע"פ שמה שמזכירין עמהם ש"ש וכוונתם לדבר אחר מ"מ אין זה שם עבודת כוכבים גם דעתם לעושה שמים ואע"פ שמשתפין שם שמים ודבר אחר לא אשכחן דאסור לגרום לאחרים לשתף ולפני עור ליכא דבני נח לא הוזהרו על כך.

Translation of Tosafot Provided by Dr. David Berger

It is permissible to accept an oath from a Gentile because] in these days they all swear in the name of their saints, to whom they do not attribute Divinity. And even though they mention the name of heaven along with them and their intention is to something else [R. Yeruham: "to Jesus of Nazareth"], this is still not [R. Yeruham: "still, they do not mention"] the name of idolatry; moreover, their intention is to the Creator of heaven [R. Yeruham adds: and earth]. And even though they associate the name of heaven with something else, we do not find that it is forbidden to cause someone else to associate, and the prohibition of not causing a blind man to stumble [i.e. not causing someone to sin] is not applicable, for Noahides were not commanded regarding this [R. Yeruham: "regarding association

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כח עמוד א

? אבוה בר איהי ומנימן בר איהי, חד אמר: תיתי לי דלא אסתכלי בגוי, וחד אמר: תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי גוי.

תוספות מסכת מגילה דף כח עמוד א

תיתי לי דלא עבדי שותפות עם הכותי - אפי' בענין שאינו יכול לבא לידי שבועה ואפילו יחול עליו שבועה יפטרנו דשרי בשאר בני אדם אפ"ה לא היה רוצה לעשות

חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף כח עמוד א

תיתי לי דלא עבדי שותפותא בהדיה גוי. וכי תימא מאי רבותיה דהא איסורא דאורייתא הוא ובכלל לא ישמע על פיך כדאיתא במסכת סנהדרין (ס"ג ב') אסור לאדם לעשות שותפות עם הגוי שמא יתחייב לו שבועה והתורה אמרה לא ישמע על פיך, והנכון דהיא לאו איסורא ממש דאורייתא או דרבנן אלא מדת חסידות בעלמא וכענין שאמרו (ב"מ

ע"ה ב') אסור לאדם שילוח מעותיו בלא עדים ואסור להלוות את הגוי ברבית (עי' ב"מ ע' ב') וכענין שאמרו (גיטין ל"ח ב') אסור [לשחרר עבדו] דמשחרר עבדו עובר בעשה וכדפרשי בסדר זיקין, מורי נר"ו.

תוספות מסכת בכורות דף ב עמוד ב

אסור לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים - הא דתניא פ"ק דמסכת ע"ז (דף כב.) ישראל ועובד כוכבים שקבלו שדה בשותפות וכן עובדא דעובד כוכבים נוטל שני ערלה וישראל נוטל שני היתר ואמר פרק הזרוע (חולין דף קלג.) המשתתף עם עובד כוכבים צריך שירשום כל הני עובדא פליגי אאבוה דשמואל.

שמא יתחייב לו עובד כוכבים שבועה - מכאן אסור רבינו שמואל קבלת השבועה מק"ו ור"ת מתיר מפני שהוא כמציל מידם כדתניא פ"ק דמס' ע"ז (דף ו:): מלוה על פה גובין מהן מפני שהוא כמציל מידם אע"ג דאזיל ומודה ויש לחלק בין ספק לודאי עוד מיייתי ר"ת ראייה מההיא דפרק [בתרא] דמגילה (דף כח.) דאמר אבוה בר איהי תיתי לי דלא עבדי שותפות עם עובד כוכבים ואי אסור מאי רבותיה וכן פר"ת שלא היו נזהרים משלש סעודות מדאמר פרק כל כתבי (שבת דף קיח:): תיתי לי דקיימית ג' סעודות משמע שכולן לא היו נזהרים בהן עוד פר"ת בזמן הזה כולן נשבעים בקדשים ואין תופסין בהם אלהות ואע"פ שמזכירין [עמהם] שם שמים וכוונתם [לד"א מ"מ] אין זה [שם] עבודת כוכבים כי דעתם לשם עושה שמים וארץ ואע"ג שמשתתף ש"ש ודבר אחר אין כאן לפני עור לא תתן מכשול דבני נח לא הוזהרו על כך ולדידן לא אשכחן איסור בגרם שיתוף.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנו

הגה: ויש מקילין בעשיית שותפות עם הכותים בזמ"ז, משום שאין הכותים בזמן הזה נשבעים בע"א, ואע"ג דמזכירין הע"ז, מ"מ כוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתפים שם שמים וד"א, ולא מצינו שיש בזה משום: ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט, יד) דהרי אינם מוזהרין על השתוף (ר"ן ספ"ק דע"ז ור' ירוחם ני"ז ח"ה ותוס' ריש פ"ק דבכורות); ולשאת ולתת עמהם בלא שותפות, לכ"ע שרי בלא יום הגיהם (הגהות מיימוני פ"ק מהלכות ע"ז) (ועיין ב"ד מהלכות ע"א סי' קמ"ו).

פתחי תשובה יורה דעה סימן קמז

(ב) בא"ח סי' קנ"ו - דשם כתב בהגהה ויש מקילין בשותפות עם העובד כוכבים משום שאינם נשבעין בעבודת כוכבים כו' אלא משתפים ש"ש ודבר אחר ולא מצינו שיש בזה משום לפ"ע דהרי אינם מוזהרים על השיתוף ועי' בתשובת נודע ביהודה תניינא חלק יו"ד סוף סי' קמ"ח שהאריך להוכיח מה דמרגלא בפומייהו דאינשי שאין העובדי כוכבים מצווים על השיתוף הוא טעות ויצא להם זה מלשון הרמ"א הנ"ל ובאמת כוונת הרמ"א דמה שמשתף בשבועה שאינו אומר אלי אתה רק שמזכירו בשבועתו עם ש"ש בזה מצינו איסור לישראל דכתיב ובשמו תשבעו אבל עובדי כוכבים אין מוזהרים ע"ז אבל כשעובד עבודת כוכבים בשיתוף אין חילוק כלל בין ישראל לעובד כוכבים ע"ש וכ"כ בתשובת מעיל צדקה סימן כ"כ ע"ש וכ"כ בתשובת שער אפרים וכן מצאתי בפמ"ג לעיל סימן ס"ה בשפ"ד סוף ס"ק מ"ה ע"ש ולע"ד אף שהאמת כן הוא מ"מ אי אפשר לומר כן בדעת הרמ"א ז"ל דמדבריו בד"מ לקמן סימן קנ"א המובא בש"ך שם סק"ז מבואר להיפך ע"ש ועיין בספר משנת חכמים ריש הלכות יסוה"ת סוף לאו א' שהביא דהגאון מהור"ר ישעיה בערלין זצ"ל מברעסלא כתב אליו בדבר זה והאריך בעוצם ידו דאין ב"נ מוזהר כלל על השיתוף וגם הוא ז"ל השיב לו באריכות וגוף הפלפול שהיה ביניהם לא נזכר שם:

ש"ך יורה דעה סימן קנא

ז ונהגו להקל - לשון ד"מ מיהו בזמן הזה יש להקל מטעם דמקילין להשתתף עמהם עכ"ל ר"ל כמ"ש בא"ח ס"ס קנ"ז
דבזמן הזה מותר להשתתף עמהם שכוונתם לעושה שמים וארץ אלא שמשתפים שם שמים ודבר אחר ולא מצינו שיש
בזה משום לפני עור שאין בני נח מוזהרין על השתוף וה"ה הכא:

ע"ע נפש הרב עמוד ר"ל

כניסה לבית ע"ז

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יא עמוד ב

מתני'. עיר שיש בה עבודת כוכבים - חוצה לה מותר. היה חוצה לה עבודת כוכבים - תוכה לה מותר. מהו לילך לשם?
בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום - אסור, ואם היה יכול להלך בה למקום אחר - מותר.

חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף יא עמוד ב

מתני' עיר שיש בה ע"ז חוצה לה מותר כו' מהו לילך לשם כו'. פירוש לפקח בעסקיו, בזמן שהדרך מיוחדת לאותו
מקום. פרש"י ז"ל שאין הדרך הזה יוצא עד לשם לשום מקום אחר ולא מאותה העיר ואילך, אסור. פרש"י ז"ל משום
חשדה דחשדי ליה דאזיל למיפלא לע"ז, וטעם נכון הוא דהא בגמרא אמרינן דחיישינן לחשדה ואפי' במקום סכנה כגון
דצחי מיא דאי לא שתי מאית והיא בכלל אבזרי ע"ז שיהרג ואל יעבור, ולפי זה אסור ליכנס לבית ע"ז במקום שאין
רגילין הגוים ליכנס לשם אלא לצורך ע"ז בלבד, אבל אם יש שם חצר לדון או שדרכן ליכנס שם לעשות צרכיהם או
לעבור שם דרך קפנדריא מותר, ואפי' במקום הפסד ממון בלבד, דהוה ליה כהא דתנן שאם אין הדרך מיוחדת לאותו
מקום מותר, וכל כיוצא בזה מותר לעשותה קפנדריא דקלון הוא, וכן אמרו בירושלמי מהו למעבד קומי צלמניא אבוריא
אמר ליה עבור קומי וסמי עינוי.

ש"ך יורה דעה סימן קמט

א ואסור ליכנס בתוכה כו' - כתב הרמב"ם בפ"ה המשנה ולפיכך יודע לך שכל עיר של אומה עובדת כוכבים שיהיה להם
בית תפלה שהוא בית עבודת כוכבים בלי ספק אותה העיר אסור לעבור בה בכוונה וכ"ש לדור בה (עיין לקמן ס"ק ד')
אבל בעת שאנחנו תחת ידיהם בעונותינו ושוכנים בארצם אנוסים ונתקיים בנו מה שנאמר ועבדתם שם אלהים מעשה
ידי אדם עץ ואבן ואם העיר דינא כן ק"ו בית עבודת כוכבי' עצמה שהוא אסור לנו כמעט לראותו וכ"ש ליכנס בו ע"כ:

ב אסור לעבור כו' - כ' הטור בשם הרשב"א דאפשר אפילו על עסקי רבים ואפילו על פיקוח נפש אסור ליכנס בו
כדאמרינן גבי מעיין ע"כ אבל הר"ן חולק דבסכנת נפשות שרי דלא דמי למעיין דנראה כעובד משא"כ הכא שאינו נראה
אלא כהולך לעבוד ואפשר עוד דאף במעיין היכא דאיכא סכנה ודאי שרי כיון שאינו אלא משום מראות העין עכ"ד
ומביאו הב"ח וכ"כ הרב לקמן סימן ק"נ ס"ג וע"ל ס"ס קנ"ז:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנ סעיף א

[א] מצוה להתרחק מדרך עבודת כוכבים ד' אמות.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קכט

ו' איסור ליכנס לכנסית הנוצרים פשוט שליכנס לכנסית הנוצרים שהוא מקום שעובדים ועושין תפלותיהם שאסור אף
ליכנס רק להביט בצורות שהיו ידועין שרק לנוי נעשו שליכא לתוס' שבת איסור הסתכלות בהו כלמקום הע"ז גופא
כדאיתא בע"ז דף י"ז הרחק מעליה דרכך זו מינות ולבית אבידן שהיו הולכין כמה אמוראי כתבו התוס' שם שלא היה

בית מינות ממש אלא מקום ויכוח, וגם הוא איסור הנאה, ונידון התוס' הוא כשהן נמצאים במקומות אחרים. ובית אלילים שבסימן קמ"ב סעי' י' אינו בית ששם עושין תפלותיהם ועבודותיהן דהא לא היה שייך לומר שאיכא שם דרך לעבור בו אלא בית מיוחד להע"ז לפי מחשבות העובדים את הע"ז שהאליל בא לשם ואין עושין שם כלום, אבל בבית שעושין עבודותיהם אסור בכל אופן, ודין החצר הוא חצר שאין שם כלום והנידון הוא רק מפני החשד שלכן כשדרך עובר בו למקום אחר מותר, וגם הא שכתבו התוס' דצורות לנוי מותר הוא דוקא לנוי בעלמא כאנדרטא של מלכים וצורות שבמטבעות ותמונות (פיקצ'ס) שבבתים, אבל אם נעשו לנוי הע"ז ובית הע"ז אסור בהנאה כמו הע"ז, כמפורש בע"ז דף נ"א וכל הצורות הנמצאים שם כולם אף אלו שלא נעבדו נעשו לנוי להע"ז ולבית הע"ז שזה אסור, וגם לבד האיסור דבר השחתה הוא באמונה ובדעות שיהיה רצון לילך לשם, וגם בני הר"ד שליט"א אומר שכל הענין נעשה להסית ולהדיח בהתקרבות שזה ודאי הוא דבר אסור לעשות רצונם ולהתקרב להם ולכן ח"ו מליך לשם.

שו"ת ציץ אליעזר חלק יד סימן צא

אם מותר ליכנס לכנסיה או מנזר או מסגד וכן לחצרותיהם. שאלה.

בס"ד. לרה"ג אליעזר וולדינברג שליט"א. השלום והברכה. לאחרונה פנו אלי מספר אנשים בשאלות אקטואליות המטרידות רבים, לכן החלטתי להפנות שאלות אלו אל כבוד הרב בתקוה לקבלת תשובה. השאלות הן: האם מותר להכנס בטויל לכנסיה, רק לצורך ביקור אומנותי, דהיינו, לשם התרשמות מהאומנות שבכנסיה? האם יש הבדל בין כנסיה לבין מנזר בו אין צלמים? (ב) מה הדין לגבי מסגד. (ג) האם מותר להכנס רק לחצר כנסיה או מסגד אך ורק כדי להשקיף משם על הנוף.

הרב שלמה מן ההר שליט"א מסר לי בשמו של הרב שלכל בית של דת אחרת יש דין של בית ע"ז וגם למסגד, האם זה נכון, ומה המקור לכך? אני יודע היטב עד כמה כבוד הרב עסוק וטרוד, אך הואיל ובקרוב מתחילה עונת הטוילים, ושאלות אלו הן שאלת רבים, בטוחני שכבוד הרב יבין את החשיבות שבמתן תשובה עליהן בהקדם. אאחל לכבוד הרב אריכות ימים, ושיזכה להוציא לאור חלקים נוספים מספרו החשוב לתועלת הרבים. בברכת התורה ובתקוה להענות בהקדם שמואל כץ.

תשובה. ב"ה, יום ט"ז אדר תש"מ, ירושלים עיה"ק תובב"א. לכבוד התורני היקר הר"ר שמואל כץ שליט"א. שלום וברכה.

יקרת מכתבו עם מספר שאלותיו הנוגעות למעשה קבלתי ביום ועש"ק, ונענה למבוקשו הנני להשיב לו עליהן, וכדלקמן.

(א) תנן במס' ע"ז ד' י"א ע"ב: עיר שיש בה עבודת כוכבים חוצה לה מותר וכו' מהו לילך לשם בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור וכו'.

וכותב ע"ז הרמב"ם בפיה"מ וז"ל אמרו מהו לילך לשם שישים אותה דרך לילך משם לזולתה, לפי שאסור ליכנס לעיר שיש בה עבודת כוכבים כל שכן לדור בה וכו' ולפיכך יודע לך שכל עיר של אומה שיהיה להם בה בית תיפלה שהוא בית עבודת כוכבים בלא ספק אותה העיר אסור לעבור בה בכוונה וכל שכן לדור בה, אבל אנחנו תחת ידיהם בעוונותינו ושוכנים בארצם אנוסים וכו', ואם העיר דינה כן קל וחומר בית עבודת כוכבים עצמו שהוא אסור לנו כמעט לראותו וכל שכן ליכנס בו עכ"ל.

למדנו דברים ברורים מדבריו הקדושים האלה של הרמב"ם ז"ל שהדבר פשוט כביעתא בכותחא שאסור ליכנס לבית עבודת כוכבים, ולא עוד אלא שאסור אפילו כמעט לראותו, [וזכרני עוד מימי קטנותי, דכשהיו צריכים לעבור על יד כנסיה מובהקת שלהם היו המבוגרים מאיצים בנו לא להסתכל לשם ולמהר לעבור ובדרך המהירות לומר ג"פ = ג'.

פעמים = שקץ תשקצנו וגו', וכפי הנראה המקור לכך הוא מדברי הרמב"ם אלה, וענין הריצה נפסק בדומה לזה ביו"ד סי' קמ"ב סעיף ט' בלעבור תחת אשירה עיי"ש הגם שזה לא דומה ממש לשם עד שיצטרכו לעשות כן גם כאן מעיקרא דדינא, אבל יש משם מקור להריצה בכאן משום מדת חסידות].

ועל דין השו"ע ביו"ד סי' קמ"ט סעיף א' דעיר שעושים בה יריד ביום חגם וכו' דאסור ליכנס בתוכה וכו' מעתיק גם הש"ך בסק"א בפשיטות דברי הרמב"ם בפיהמ"ש הנז', דבית ע"ז עצמה אסור לנו כמעט לראותו וכ"ש ליכנס בו ע"ש.

וכמו"כ על יסוד דברי הגמרא בע"ז דף י"ז ע"א נפסק ביו"ד בס' ק"נ סעיף א' דמצוה להתרחק מדרך אלילים ד' אמות ע"ש, ומינה ג"כ דמכ"ש דאסור ליכנס בה.

(ב) ובנוגע אם מותר ליכנס לחצר ולישב לנוח, הנה הרמ"א ביו"ד שם בס' קמ"ט סעי' ב' פוסק בזה בזה"ל: חצר של עבודת כוכבים י"א דדינו כעיר של עבודת כוכבים ובזמן שאין העובדי כוכבים מתקבצים שם לתרפותן מותר ליכנס שם וי"א דבכל ענין אסור אם אין דרך עובר בו למקום אחר אבל כשדרך עובר בו למקום אחר לכו"ע מותר וכן המנהג פשוט לילך דרך אותו חצר למקום אחר, ומ"מ מדת חסידות הוא להתרחק מלילך בו אם יש לו דרך אחרת קצר כמוהו עכ"ל.

וידוע דהיכא שהרמ"א כותב י"א וי"א הלכה כ"א בתרא, וא"כ למדנו מכאן שאסור מדינא בכל ענין ליכנס לחצר של עבודת כוכבים אפי' בזמן שאין העובדי כוכבים מתקבצים שם לתרפותן [והגר"א שם בסק"ז מציין המקור לכך גם מדברי הרמב"ם בפיהמ"ש הנ"ל], ורק להשתמש בהחצר כדרך מעבר למקום אחר שצריך לילך מותר מעיקרא דדינא להשתמש בכזאת, אבל משום מדת חסידות יש להחמיר שלא ליכנס לחצר אפילו לשם מטרה כזאת אם יש לו גם דרך אחרת קצר כמוהו שיוכל לשמש לו כתחליף למקום המעבר, ויעוין בס' חסידים סי' תל"ה שכתוב בזה"ל: יהודי אחד הלך בחצר בית ע"ז כשיצא שמע בת קול שאמרה ואותי השלכת אחר גוך עכ"ל ע"ש.

וא"כ ברור שאסור ליכנס לחצר כדי להשקיף על הנוף.

(ג) וכדי שלא יעלה על הדעת להחיל על זה הדין הנפסק ביו"ד סי' קמ"ח סעיף י"ב, די"א שאין כל דברים אלו אמורים אלא באותו זמן אבל בזה"ז אינם בקיאים בטיב אלילים וכו' כדיעו"ש, אוסיף לצטט דברים האמורים בזה בספר שו"ת חיים ביד להגאון הגר"ח פלאג'י ז"ל סי' כ"ו, הוא נשאל שם ג"כ על אודות הכניסה לבית ע"ז שלהם, ובדברי תשובתו הרחיב לבאר חומר האיסור שיש בזה, וכן שאפילו לחצר אסור ליכנס אפילו לדבר עם אחד מהם, ואפילו על עסקי רבים, ואפילו אינו יום אידם, ובסופם של דברים הוסיף וכתב וז"ל: ואל יקחך לבך לומר דבזה"ז ליכא ע"ז כדכתבו הפוסקים לכמה מילי, דזהו לגבי הגוים דאין לדונם לעו"ע"ז, אכן בית טפילתם מקום מוכן לפור' דמקטרין ועושים עבודתם זכר לע"ז של קדמונים תינח דאינו ע"ז ממש נקוט מיהא פלגא דמידי סרך טומאה וסט"א לא פלט, ובפרט כשהנכנס הוא ישראל זרע קדש דהחיצונים דבקים בו כמי שנכנס למקום הדבורים, וזה פשוט וברור ושכלי, וצריכים טבילה ומלקות ולתת מלבושים שנכנסו בהם לעניים מרודים דתיהוי להו כפרה, ויעוין מ"ש בזה גם בספרו רוח חיים יו"ד סי' ק"נ אות א' עיי"ש, [ויעוין גם בשו"ת ירך יעקב חאו"ח סי' ג' יעו"ש], וא"כ פשוט וברור שאין לחלק בנוגע לאיסור הכניסה לבין הימים הקדמונים לבין זמנינו, וגם בזה"ז אסור ליכנס לבית הע"ז שלהם וגם לא לחצר.

ועוד יעוין בשו"ת פרי השדה ח"ב סי' ד' שהעלה ג"כ דהא דאסור ליכנס בבית תפלתם דהוא אפילו במקום דליכא צלמים עיי"ש.

וא"כ ברור הדבר שאין הבדל בזה בין כנסיה לבין מנזר שבו אין צלמים, ובכל גוונא אסור.

ונוסף להנ"ל יעוין גם בספר שו"ת מנחת אלעזר ח"א סי' נ"ג אות ג' מ"ש להוכיח מהרמב"ם שעבודת הנוצרים גם בזה"ז הוא ע"ז ממש, וגם מ"ש בדינא דב"נ = דבן נח = מצווה גם על השיתוף עיי"ש, ומזה שמצווה גם על השיתוף כותב גם בשו"ת פרי השדה שם עיי"ש.

(ד) ומה שכותב כבו' שהרב מן ההר שליט"א אמר לו משמי שלכל בית של דת אחרת יש דין של בית ע"ז, וגם למסגד, ושואל אותי אם זה נכון ומה מקור לכך.

הנה אמנם כן נכון הדבר, וחילי דידי מדברי חדושי הר"ן בסנהדרין דף ס"א ע"ב ד"ה יכול, שכותב וז"ל: ולמדנו מכאן שהקדשים של כותים וגם המשוגע של הישמעאלים אע"פ שאין טועין אחריהם לעשותן אלהות, הואיל ומשתחווים לפניהם השתחואה של אלהות דין ע"א יש להן לכל דבר איסור של ע"א, שלא בהדור לבד הם משתחווים לפניהם שאין הדור למתים אלא כענין עבודה של אלהות היא עבודתן עכ"ל.

הרי למדנו מפורש מדברי הר"ן דגם לעבודת הישמעאלים והשתחוויתם לנביא השקר שלהם דין ע"א יש לקדשהם לכל דבר, וא"כ ברור לפי"ז שגם בית המסגד שלהם שבו הם מבצעים עבודתם יש לו ג"כ דין של בית ע"א לכל דבר ואסור ליכנס לשם, וברוך אלקינו שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת. בברכה ובהוקרה אליעזר יהודא וולדינברג.

שו"ת יביע אומר חלק ז - יורה דעה סימן יב

נשאלתי בדבר שגריר ישראל בחו"ל שהוזמן מטעם השלטונות שם לטקס השכבה בכניסיה או במסגד שלהם, במות אחד השרים החשובים שלהם, אם רשאי ללכת לשם משום חשש איבה מצדם כלפיו וכלפי מדינת ישראל?

(א) הרמב"ם בפ"ק דע"ז (יא ב) כתב וז"ל: יודע לך שכל עיר של אומה שיש להם בה בית תפלה, שהוא בית עבודה זרה בלי ספק, אסור לעבור בכוונה באותה עיר, וכל שכן שאסור לדור בתוכה, אבל אנחנו בעונותינו תחת ידיהם, ושוכנים בארצם אנוסים וכו', ואם העיר דינה כן, קל וחומר לבית עבודה זרה עצמו, שאסור לנו כמעט לראותו וכל שכן להכנס בו. עכ"ל. וכ"כ הריטב"א בחידושו לע"ז (יא ב), שאסור להכנס לבית ע"ז במקום שאין הגוים רגילים להכנס לשם אלא לצורך ע"ז בלבד. והוא בכלל אביזרא דע"ז וכו'. ע"ש. וכבר דנתי בענין זה לפני למעלה מארבעים שנה, וכמו שמבואר בספרי יביע אומר ח"ב (חיו"ד סי' יא). ע"ש. ושם הובאו דברי הרב שבילי דוד יו"ד (סי' קנד) שאיסור הליכה לבית תפלתם הוי איסורא דאורייתא, ואפ"ל במקום איבה אין להתיר. ע"ש. וכן מבואר בארעא דרבנן (סי' שנד), בשם תלמידי רבינו יונה בכת"י שאין להתיר איסור תורה בשביל איבה. ע"ש. ובחידושי הריטב"א (ע"ז כו א) בד"ה אלוודי, כתב, דהא פשיטא דמשום איבה לא שרינן אפ"ל שבות של דבריהם ח"ו. ע"ש. וכן מוכח בחידושי הראב"ד (ע"ז כו א). וע"ע בתוס' והר"ן שם. וכן מבואר בדברי הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת הלכה יב). ובש"ע א"ח (סי' של ס"ב). ע"ש. והן עתה ראיתי להגאון רבי משה שתרוג בשו"ת ישיב משה ח"א (סימן רלה) שכתב וז"ל: וששאלת בענין היריד שהוזמנו היהודים לבא אל הכניסיה שלהם שיש שם ע"ז, ואם לא ילכו לשם תהיה איבה ושנאה, ויש מי שהתיר להם להכנס לשם אפ"ל בגילוי הראש, להוראת שעה, ונכנסו לשם רוב הקהל. תשובה, ודאי שלא נכון הורה, שהרי נאמר אל תקרב אל פתח ביתה, וצריך להרחיק משם ד' אמות, וכמ"ש בש"ע יו"ד (סי' קנ). ועכ"פ לא נתיר אלא למעט המוכרחים להכנס ולנודעים להם, משום איבה, ויגלו ראשם קודם כניסתם לכניסיה שלא יראו כמשתחווים להם. ע"כ. ותימה שלא זכר שר מדברי הרמב"ם והריטב"א שהדבר אסור מן הדין, וא"כ א"ל להתיר משום איבה. ובפרט לפמ"ש הריטב"א דהוי אביזרא דע"ז. ועוד שביום יריד שהכל נקבצים ובאים לשם, ההולך לשם נראה כאחד מהם, וכמ"ש הרא"ש (פ"ק דע"ז סי' ט) והטור (סי' קמט) בשם רבינו יונה. ע"ש. וע' בספר חסידים (סי' תלה) שכתב, עכו"ם אחד היה חייב כסף ליהודי, וכשהיה תובעו היה העכו"ם בורח לבית ע"ז, ופעם אחת הלך היהודי אחריו לבית תפלתם, ואח"כ נתחרט, ואמר לו זקן אחד, בכל שנה באותו היום תתענה. וכן עשה. ומעשה ביהודי אחד שנכנס לחצר בית ע"ז, וכשיצא שמע בת קול אומרת, ואותי השלכת אחרי גויך, ונתענה כל ימיו. ע"כ. ואין לומר שסמך על מ"ש מרן הש"ע (סי' קמח סעיף יב): "יש אומרים שכל הדברים האלה לא נאמרו אלא באותו זמן, אבל בזמן

הזה אינם עובדי ע"ז, לפיכך מותר לשאת ולתת עמהם ביום חגם ולהלוותם וכל שאר דברים". והרמ"א שם הוסיף טעם להקל משום איבה. ע"ש. שהרי מרן הש"ע (סי' קכג ס"א) פסק, "שסתם יינם של עכו"ם אסור בהנאה, והוא הדין למגעם ביין שלנו". ולהלן (סי' קכד ס"ו) כתב, כל נכרי שאינו עובד ע"ז יינו אסור בשתיה ומותר בהנאה, וכן מגעם ביין שלנו שוה ליינם שאסור בשתיה. ע"ש. וכתב הט"ז שם, נכרי שאינו עובד ע"ז, פירוש, כגון הישמעאלים. (וע' במה שכתבנו בס"ד בכף החיים יו"ד סי' קיז ס"ק עט). הרי שמרן סובר שהגויים בזה"ז בכלל עובדי ע"ז הם, ולכן סתם יינם אסור בהנאה. וע"ע בספר בן איש חי ש"ב (ר"פ בלק) שפסק כדברי מר"ן. וכ"כ אחרונים רבים. אלמא שבית תפלתם בית ע"ז הוא גם בזה"ז. וכ"כ הגר"ח פלאגי בשו"ת חיים ביד (סי' כו) על אודות איזה אנשים מישאל שהלכו לבית ע"ז ללוות את הקונסול, ונכנסו לבית תפלתם, והאריך להוכיח איסור זה מהש"ס והפוסקים, וסיים, ואל יקחך לבך לומר שבזמן הזה ליכא ע"ז, כמ"ש הפוסקים לכמה מילי, שזהו רק לגבי הגויים שאין לדונם ממש כעובדי ע"ז, אבל בית תפלתם המוכן לפורענות ומקטרים שם לע"ז חשיב בית ע"ז, ולא יצא מסרך טומאה וסטרא אחרא וכו'. ע"ש. הרי שאין חילוק בזה בין זמנם לזמנינו. וכ"כ בשו"ת פרי השדה ח"ב (סי' ד) אודות אנשים שנועדו יחדיו והלכו לבית תפלתם ביום הזכרון לאחד משרי המדינה, וכתב, שבודאי עשו איסור גמור מאביזרא דע"ז, ואפ"ל במקום שאין צלמים אסור, ובפרט כשמתאספים לכבוד אדם חשוב שלהם הו"ל כמו יום אידם. ע"ש. וכבר הבאתי דבריהם בשו"ת יביע אומר ח"ב סי' יא הנ"ל. וע"ע בשו"ת ערוגת הבושם (חיו"ד ס"ס קטו) שכ', אותו איש שהלך לבית תפלתם ביום אידם, ועמד עמהם בגילוי ראש, גדול עונו מנשוא, ואין לצרפו למנין עד שישוּב בתשובה ויקבל עליו דברי חברות שלא ישוּב עוד לכסלה, ואין לך דבר שעומד בפני התשובה. ע"ש. גם הרה"ג ר' עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי חלק ח' (חאו"ח סי' כ סעיף מו) כתב, אודות הקלפי של הבחירות שנמצא בבית תפלתם, אם מותר להכנס לשם, וכתב, שהדבר פשוט שאסור להכנס לכניסיה שלהם ששם תלוי שתי וערב, ומקור לסטרא אחרא, והנכנס לשם לא יבצר ממנו השראת טומאה של הסטרא אחרא, ויפגל גופו ונפשו. ובס' מגיד מישרים פ' בחקותי מבואר שיש בזה משום אל תפנו אל האילים וכו'. עכת"ד. גם בשו"ת משנה הלכות חלק ו' (סי' קלט) נשאל בכיוצא בזה, בקלפי של הבחירות לעיריה או למדינה, שנתונה באולם המחובר לכניסיה של הנוצרים, ופסק לאסור להכנס לשם כדי להצביע, כי אף שאין באולם הזה ע"ז, מ"מ כיון שהוא מחובר לבית ע"ז אסור להכנס לשם כדין בית ע"ז עצמו, ועוד דהא קי"ל שצריך להתרחק ד' אמות מבית ע"ז, וכו'. ע"ש. וכ"ש בבית ע"ז עצמו שאסור להכנס לשם. וכן העלה הגר"מ פיינשטיין בשו"ת אגרות משה ח"ג מיו"ד (סי' קכט סעיף ו). ע"ש. וכעת ראיתי בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ד (סי' צא) שאסר ג"כ. ע"ש. אלא שלא זכר שר את יוסף שכבר קדמתיו בשו"ת יביע אומר ח"ב הנ"ל. וע' להגאון החסיד מהר"א מני בזכרונות אליהו א"ח (עמוד קכז) שכתב, ולפע"ד נראה שרוב מה שהתירו הפוסקים משום איבה, אין להתירם בזמן הזה, שדוקא בזמניהם שהיו הגויים עושים עלילות ברשע, יש לחוש שיעליל עליו עלילה, אבל בזמן הזה שאינו יכול לעשות שום היזק, בלא דין ומשפט, וליכא להאי חששא, תהוי ליה איבה ואיבה, והרי בענין דררא דממונא אין חוששים היהודים לאיבה, ולמה לנו לחוש להתיר באיסורים משום איבה. אטו לא תהיה כהנת כפונדקית. ע"ש.

ד) ומעתה נראה שהמסגדים של הערבים אין להם דין בתי עבודה זרה, ומותר להכנס בתוכם. ואפילו הר"ן שאמר שהואיל ומשתחווים לפניהם כעבודה של אלהות דין ע"ז יש להם, י"ל שאילו הוה שמיע ליה כל מ"ש הרמב"ם בתשובה לא היה אומר כן. שבודאי הרמב"ם היה בקי בהם ביותר. וכל רז לא אניס ליה. ואמנם ראיתי להרה"ג החסיד הפרד"ס בספר אות היא לעולם ח"ב (דף קעח ע"ג) שכ', שגם המסגד של הישמעאלים טמא טמא יקרא, כי הם משיחין בו לפי טומאתם באמונתם במוחמד יש"ו שמכחיש תורת משה רבינו, ושם (דף קעט ע"א) הביא מ"ש בשו"ת מעשה אברהם (סי' כה) שלמד מ"ש הר"א מזרחי ח"א (סי' עט) בדיון בהכ"נ שנעשית בו עבירה, שהעלה בכחא דהיתרא שמותר להתפלל בו, וא"כ הוא הדין שמותר להתפלל במסגד של הערבים, והשיג עליו דשאני התם שנעשית עבירה באקראי, אבל מסגד הקבוע לתפלתם, שם מצאה סטרא אחרא מקום לנוח, וקן לה, ושם הרגיעה לילית, וקבעה לה קביעות גדולה, ובכה"ג אף הרא"ם יודה לאסור. עש"ב. וכן ראיתי לידי"נ הגאון ר' יקותיאל הלברשטם, אדמו"ר מקלויזנבורג, בחוברת ישראל סבא (כרך ד' גליון מח) שהעלה לאסור להתפלל במסגד של הערבים. ונסתייע מדברי החיד"א בשו"ת ברכה (סי' קכג) שלפי זכרוננו המנהג בירושלים לאסור מגע ישראל ביין שלנו אף בהנאה. אלמא

דחשיבי עובדי ע"ז וכו'. ע"ש. ואשתמיטתיה מ"ש החיד"א עצמו במראית העין (דע"ט ע"א) ע"פ תשו' הרמב"ם, שהישמעאלים אינם עובדי ע"ז. ובשיו"ב ג"כ סיים, שראה לגדול אחד מירושלים שמוכח מדבריו שגם בירושלים מתירים מגע ישמעאלי ביין שלנו בהנאה. והבאנו כבר שכן הוא בתשו' קול אליהו ועוד. ושכ"כ הגר"ח בבן איש חי ורב פעלים. וא"כ גם במסגד של ערבים שאין שם ע"ז, ותפלתם להשי"ת ביחוד שאין בו דופי, אין שום איסור להתפלל שם, וכן ראיתי לכמה גאונים וצדיקים שהיו מתפללים בתוך המסגד של מערת המכפלה, ועד עכשיו יש שם בהכ"נ קבוע לתפלה, לאחינו תושבי חברון וקרית ארבע. ואמנם בשו"ת ציץ אליעזר חלק י"ד (ס"ס צא) כתב להשוות דין המסגד של ערבים לכניסיה של נוצרים. ע"פ דברי הר"ן סנהדרין (סא ב). ובמחכ"ת עמו הסליחה. שאנו תופסים עיקר כדברי הרמב"ם שהישמעאלים לאו עובדי ע"ז נינהו, וממילא אין למסגדיהם דין בית ע"ז. ושוב מצאתי להגאון רבי יצחק אלחנן בשו"ת עין יצחק (חאו"ח סי' יא), שנשאל אודות אנשי צבא יהודים שבקשו מאת השר לתת להם מקום כדי להתפלל, ונתן להם את המסגד של הישמעאלים. האם מותר להם להתפלל שם, והשיב, שהואיל ומבואר בטור (סי' קכד) בשם הגאונים והרמב"ם והרשב"א שהישמעאלים אינם עובדי ע"ז, וכ"כ הרמ"א (בסי' קמו ס"ה), יש להתיר בפשיטות להתפלל שם, ומ"ש התוס' מגילה (ו א) ד"ה טרטיאות, שקשה לומר שבאותם מקומות יכולים ללמוד שם, זהו רק בבתי ע"ז, אבל במסגדים של ישמעאלים שאין שם ע"ז כלל אף התוס' מודים שמותר להתפלל וללמוד שם. ע"ש. וכן עיקר. והנלע"ד כתבתי.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות חוקות העובדי כוכבים סימן קעח סעיף א

א] אין הולכין בחוקות העובדי כוכבים (ולא מדמין להם). (טור בשם הרמב"ם) ולא ילבש מלבוש המיוחד להם. א ב] <א> ולא יגדל ציצת ראשו כמו ציצת ראשם. ג] ולא יגלח מהצדדין ויניח השער באמצע. ד] ולא יגלח השער מכנגד פניו מאוזן לאוזן <ב> ויניח הפרע. ה] <ג> ולא יבנה מקומות כבנין היכלות ב של עובדי כוכבים כדי שיכנסו בהם רבים, כמו שהם עושים. הגה: אלא יהא מובדל מהם במלבושיו ובשאר מעשיו (שם). ו] וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשום פריצות, כגון שנהגו ללבוש ג מלבושים אדומים, והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות, ז] או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם, ד אבל דבר שנהגו לתועלת, כגון שזרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן, מותר ללבושו. וכן שעושים משום כבוד או טעם אחר, מותר (מהרי"ק שורש פ"ח). לכן אמרו: <ד> שורפין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי (ר"ן פ"ק דעבודת כוכבים).

סעיף ב

מי שהוא קרוב למלכות וצריך ללבוש במלבושיהם ולדמות להם. <ה> מותר בכל.

בית יוסף יורה דעה סימן קעח

ואם תאמר כיון דמדאורייתא אסירי הנך מילי ומילקי נמי לקי עלייהו היאך היה כח ביד חכמים להתיר איסור תורה לקרובי המלכות ויש לומר דמשום הצלת ישראל יש כח בידם להתיר דכשיש ישראלים קרובים למלכות עומדים בפרץ לבטל הגזירות וכדאשכחן ברבי ראובן בן אצטרובלי במסכת מעילה (יז). וכהוא גברא דאיתא בפירקא דחסידי (תענית כב). והנהו ת' ילדים שהיו לדוד שהיו מספרי קומי ומגדלי בלורית הנך נמי משום הצלת ישראל שרו להו דהו אזלו בראשי גייסות לבעותי האויבים. ועוד יש לומר שהתורה לא פירשה דבר אלא סתמה וכתבה ובחוקותיהם לא תלכו ומסרה הדבר לחכמים והם אסרו דברים אלו לשאר בני אדם ולא ראו לאסרם לקרובים למלכות וקרא דובחוקותיהם לא תלכו יתקיים בקרובי מלכות בדברים שאינם מעלים ולא מורידים לענין קורבתם למלכות

כניסה לחזר שלא עובדים בו ע"ז

תשובות והנהגות כרך ב סימן תי

שאלה: נשאלתי אם מותר להצביע לבחירות בפה יוהנסבורג באולם המחובר לבית אלילים שלהם

אין ליכנס לבית אלילים, ומפורש בש"ע יו"ד (ק"נ) שמצוה להתרחק מדרך אלילים ד' אמות, והיינו אפילו דרך אלילים ולא רק בבית עצמו, ולכאורה כאן האולם מחובר והיה ראוי להחמיר, אבל כפי מה שמציין השואל משמש האולם גם לכל מיני וועידות וכינוסים שאין להם שום קשר עם אליל שלהם, וגם נכנסים בפתח אחר מהפתח שנכנסים בו לטומאה, נראה שבזה אין להחמיר בדיעבד, שכבר מאוחר מדי מכדי להשפיע לשנות. אבל לעשות שם לכתחילה מסיבה כשחופף לטומאה נראה להחמיר, ואולי גם מחזק בזה בית ע"ז שנמצא במקום חשוב, אבל בנידון דידן דאי אפשר ולא קא מכוין לא מצאתי שום מקום לאסור להשתתף בבחירות לפי מה שהבנתי שהפתח לבית ע"ז עצמו אינו הפתח לאולם, וביסוד הדין שמצוה להתרחק, עיין היטב בדברינו בח"א (סימן תס"ג).

אמנם גם אם הם נכנסים לטומאתם דרך אותו פתח, כיון שלכתחילה מיוחד ומיועד לאולם לא נקרא פתח ע"ז, שהרי משתמשים בו גם כפתח לאולם לכל מיני וועידות, וכאן דלא ניהא ליה וניכר כן שהרי בא לשם רק ביום הבחירות וביום זה משמש כפתח לאולם לבחירות נראה שאין לאסור, מיהו נראה שכדאי להשפיע על השלטונות ולהסביר להם שאין אנו נכנסים דרך טומאה, אבל בנדון דידן שכבר מאוחר מכדי לשנות מותר לבחור באולם שניכר היום שאינו נכנס אלא למטרה זאת ואין לאסור, כנלע"ד.

שו"ת עשה לך רב חלק א סימן נט

בהיותי בטיוול הגענו לביקור בכנסיה, ונחלקו הדעות אם מותרת הכניסה לכנסיה לשם ביקור בלבד, מה הדין באמת. להערתך שניתן לראות בכניסה לכנסיה כמו למוזיאון, וכדין "נוי" ולא בגדר "פולחן" - ארשה לעצמי להעיר, שהאבחה בין נוי לפולחן (שהיא הלכתית ביסודה כפי שצינית במכתבך) איננה תלויה בעיקר בנו אלא בכונתם. ולכן לגבי מרחץ שבו פסל אפרודיטי (ע"ז ג') ניתן לראות בו "נוי", ולכן במוזיאונים בתים פרטיים וכדומה, רשאים הננו גם אנו להניח שצורת שתי וערב שנמצאים שם נועדו לנוי בלבד, ומותרת הכניסה אליהם, אבל בכנסיה שכולה מקום פולחן, הרי ברור שהכל נעשה לפולחן, ובשביל ישראל היא עבודה - זרה ממש.

הבה נקוה ליום בו והיה "ה' אחד ושמו אחד".

תרומות לבית תיפלתם

שו"ת מלמד להועיל חלק ב (יורה דעה) סימן קמח

ב. וע"ד השאלה השנייה אי יש היתר ליהודי מפני דרכי שלום ליתן מעות לבנין בית תפלה שלהם, הנה אני איני יכול למצוא היתר דאף המתירין ע"ז בשיתוף לנכרים מ"מ לישראל אין חילוק בין בשיתוף בין ע"ז ממש, וא"כ האיך יוכל הישראל ליתן מעות לבנין בית שעובדין שם בשיתוף הא מסייע לבנין בית שהוא לישראל בית ע"ז. ורק אי נותן מעות סתם ויש לתלות שאפשר שיצטרכו המעות לדבר אחר אזי אף שאפשר שיתנו אותו לבנין בית תפלה מותר עפ"י תוס' ע"ז י"ג ע"א והגהת רמ"א סי' קמ"ט ס"ד עיי"ש.

ע"ע שו"ת מטה לוי להרב מרדכי הורוביץ אב"ד פפד"מ ח"ב סי' כ"ח

הזכרת שם אותו האיש

שו"ת חוות יאיר סימן א

כתבתי קונטרס גדול על שגינותיו ושגעותיו בזה רק מטעם לא רציתי להעתיקו פה. ותמצית דברי כי אם היה בזה איזה חשש חלילה דלא ישמע על פיה ונודה לו שהוא שם ע"ז ושאסור להזכיר שמה (מה שבאמת אינו כן כמ"ש בש"ס ובפוסקים בכמה דוכתי דגוים בזמן הזה לאו עובדי ע"ז נינהו לכל מילי אחר שמאמינים בבורא שמים וארץ יתברך שמו וכל הנמצא לרעה בגוים בש"ס ופוסקים לא נכללו הם בזה רק בדרך את"ל אני אומר לפי דעתו). עליו היה ראוי להתלונן שהוא נכתב בשמה העצם ואני כתבתי וזכרתי שם המשובש ומוטעה בפיהם ואין בפיהם שמה האמיתי כלל. ואף כי המון עם מחזיקים לעון וחירוף הזכרת שם הנעבד כמו שקורין עובדיו וכן שם אמו וראוי להניחם על מנהגם מ"מ לפי האמת אין איסור כלל כמו שבכה"ג נזהרים מלהזכיר מטבע פלונית בלשונם מ"מ אין בו איסור וגמגום אפילו בפה כ"ש בכתב. ועוד דאפילו אם נקרא שם לע"ז ממש כשם אדם אין איסור להזכיר שמה מאחר דגם שמות בני אדם הם כך דומה למ"ש ר"י על לא מסקינן בשמייהו. ועוד נ"ל פשוט דוקא אם נקרא שם ע"ז אחר שנעשית ע"ז מש"כ אם היה שם לאיזה בית או אילן ואח"כ עשאוהו ע"ז שכבר נקרא בשמו לפני שהיה ע"ז וזכר לדבר מ"ש היא באת בגבולי וראי משמות ז' כוכבי לכת שהיו עובדים ואין מונע מלהזכיר שם סטורני' הוא שבתי ויוב"ש צדק ולוציפור שם נוגה אף שהם שמות של ע"ז לעע"ז. ועוד דאין הגוים עובדים אותה ואינם מחזיקים אותה לאלוה כלל ואפילו קצתם שמתחננים ומתפללים אליה עשאוה מליץ לא אלוה. ואף שבספר המלומד הגדול וואגי זאליר ע' קכ"א כתב עכו"ם נוטרייקון וכו' יעויין שם כולנו יודעים ששקר נסכו רק ר"ל עובדי ככבים ומזלות. וכמו שאמרו רז"ל גוים בזמן הזה לאו עובדי ע"ז נינהו וכ"ש למ"ש הרא"ם בספר יראים ע"ה דלא נאסור רק שם שניתן להם לשם אלהות מש"כ שם הדיוט' כגון כרע כל /בל/ קרס נבו ובוזה נכלל מ"ש דאם השם לפני שנעשה ע"ז כ"ש דשרי אבל לפי דעתו אפילו אח"כ רק שאינה שם אלהות וזה תמה דבגמ' שם פ' ד"מ ס"ג אמר גבי כל ונבו מפני דכתיבא בקראי שרי משמע דאל"ה אסירי. כל זה כתבתי באגב כי חרה לי ששם עלי ח"ו דיבור רע לתא דע"ז ופוק חזי מאי עמא דבר דאין מונע מלקרות ערלות ששם כך וכך וכן מטבע זו בעצמה קורין כך רק קצת המתחסדים בזה ובכה"ג המטילים עלינו שנאה ותחרות מא"ה חנם כמו בקצת דברים בתפילות [שאפשר לפרשם נגדם ושונאי ישראל ימצאו מקום בהמה להטיל שנאה אף שבאמת אין הפי' כך מ"מ היה לנו למנוע מהם] ובמקום אחר הארכנו בזה וכבר ארז"ל שגוים בזמן הזה לאו עע"ז הם וכל מ"ש וע"ז שהזכרנו פה הם המכחישים בבורא עולם כמ"ש מה שדי כי נעבדנו לכן אין גמגום איסור שזכר בני"ש:

שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר חלק א - יורה דעה סימן קפ

שאלה בעזה"י, יום א' לסדר מקץ תרמ"ו לפ"ק פה בורגפרעפאך יע"א.

קבלנו לבית מדרשינו מלמד חדש, ובאה אלי השמועה כי השם של אותו האיש מפורש יוצא מפיו של המלמד. שאלתי אותו למה עושה כן, מאחר שאפשר לקצר בלימוד דברי הימים ולאמר רק פאר נאך, ואמר כי באמת עושה כן, רק באקראי אירע שם של אותו האיש בקריאת סיפור א' בספר הקריאה (לעזעבוך) ולא רצה לדלגו מפני שני תלמידים גוים שנמצאים בתוך התלמידים. אמרתי לו כי טוב עשה וכן יעשה גם לעתיד שאם יארע באקראי שם של אותו איש יקראנו, שלא ימצא שם שמים ח"ו מתחלל בשביל דבר שאין בו רק מנהג חסידות, אבל יעיין מקדם בעניני הלימוד שלא יארע הדבר רק לעתים רחוקות. ואח"כ חלק רב אחד על מה שאמרתי שאין במניעת הזכרת שם זה רק מדת חסידות ולא מדינא. לכן אמרתי אפנה אל כבוד הדגמ"ו, ואם שגיתי הוא יורני, ואען ואומר כתלמיד הדן לפני רבו.

בש"ס סנהדרין ס"ג ע"ב ושם אלהים אחרים לא תזכירו שלא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד ע"ז פלונית, לא ישמע על פיה שלא ידור בשמו ולא יקיים בשמו ולא יגרום לאחרים שידרו בשמו ויקיימו בשמו, ד"א לא ישמע על פיה אזהרה למסית וכו'. משמע הזכרה של שם ע"ז אפי' לצורך אסור ומכש"כ שלא לצורך וכן כתבו הפוסקים. ובסמוך שם מסקינן דכל עכו"ם הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה ואי לא כתובה לא. ויש לדקדק ממתניתין פ"ג דע"ז דא"ל ר"ג לפרוקלוס המין אני לא באתי בגבולה היא באה בגבולי אין אומרים נעשה מרחץ לאפרודיטי נוי, אלמא דהזכיר שם של

ע"ז שאינה כתובה לצורך תשובת שאלה? (א). ועוד שם /ע"ז/ פ"א מ"ג ואלו עידיהן של ע"ג קלנדא וסטרנורה והם שמות ע"ז ולא הוזכרה בקרא? (ב).

וראיתי בהגהת מיימוני [בדפוס קושטא] הלכו' עכו"ם פ"ה (העתיקו ג"כ בד"מ בקיצור) שכתב ע"ש רא"מ שאין אסור אלא שם שניתן להם לשם אלהות שמשמע אלהות אבל שמות הדיוטות כגון שמות בעלמא כשמות העכו"ם אעפ"י שעשאוהו אלוה, כיון שבזה השם אין בו אלהות ואדנות וגם לא ניתן לו לשם כך מותר וטעמא דכתיב לא תזכירו בשם אלהות הקפיד הכתוב וכן תנן ואלו הן אידיהן וכו' ובכמה (ג) מקומות בש"ס הוזכר אותו האיש ותלמידיו ואין אלוה ממנו עכ"ל.

ואמנם מש"כ הגהת מיימוני דבכמה מקומות בש"ס הוזכר שם של אותו האיש היינו שם עצם שלו סנהדרין מ"ג, ס"ז, ק"ה, ק"ז ובע"א דף כ"ז ובירושלמי ברכות פ"ה ה"א ובתוספתא חולין פ"ב וכן הוזכר בשמו כמה פעמים ברבינו ירוחם ובס' מור וקציעה ובשאר ספרן של צדיקים, ואפ"י בשם משיח והנדבקים בו בשם משיחים כגון בס' פחד יצחק ערך גוי, דזה שמו הניתן לו בלשון יון (ד). ונ"ל לאמר דגם בזו השם לא ראו בו צד אדנות ואלהות אף שמורה על המשחה וגדולה כמו שפירש"י במקרא ישעיהו מ"ה א' כה אמר השם למשיחו לכורש, ובמקצת הנביא עצמו קרא שמו כן באמרו ישע"י ס"א א' רוח ה' אלקי' עלי יען משח השם אותי, ואין שם זה מורה על דבר אחר, אלא שחשבו אותו לנביא כמו שקראו הישמעאלים שש מאות שנה אחריו את מוחמד, שבזו אפ"י שם עצם שלו מורה על שבח וגדולה כידוע לידועי שפת ערבי, ולא שמעתי מימי מי שנזהר מלהזכירו (ה). [מכאן ואילך מבואר בתשו']. שמעון צבי [דויטש] רב פה.

תשובה (א) כבר קדמוהו בקושיא זו אמ"ו בספרו ערוך לנר בסוגין ולבסוף הניח בוי"ל, ולענד"נ בזה ויעויין בלח"מ פ"ז הח"י דעכו"ם ולפי הבנתו דג' טעמים שונים נתן ר"ג לפרוקלוס המין ק"ק למה לא תנא גם בין טעם א' לטעם ב' ד"א, עכ"ל כפשוטו דאין כאן רק ב' טעמים דמשום כן הע"ז באה לגבולו מפני שהמרחץ קדם והע"ז נעשה אח"כ לנוי ולפ"ז באמת ר"ג לא הזכיר שמה אבל רבי כשסידר המשנה ביאר טעמו של ר"ג, וכנ"ל.

(ב) ומפ"א מ"ג בודאי ליכא קושיא דרבי לא העלה השמות על שפתיו (דייקא) כי אם בכתיבה ובזה ליכא איסור, ובאמת נשנה המשנה בבהמ"ד בע"פ אבל גם מזה אין התחלת קושיא דהא צריכין לדעת הפרטים להזהר מהם וצורך לימוד בינינו בודאי מותר וכדאיתא בר"ה בסוגיא דדמות צורת לבנה הי' לו לר"ג דלהתלמד שאני.

(ג) בגמרא נזכר שמו הפרטי ישו אבל לא השם המורגל עתה שהוא העתקת מלת משיח, ובאמת מעולם תמה תמה קראתי על המקילים בשם זה ומחמירים בשמו הפרטי כאשר הוא מורגל בינינו ובאמת נהפוך הוא, ואח"כ ראיתי כי גם מע"כ נתעורר לחילוק זה בזכר אותו איש בגמרא.

(ד) כל זה הוא בדפוס ולברר הענין בלשון קצרה והוה בגדר להתלמד ואין ראי' לדיבור עצמו.

(ה) ספרי אחרונים שלנו רובא דרובא הם מתושבי מדינות הנוצרים ואולי בארצות אמונת הישמעאלים ג"כ נזהרו להשמיע שם נביאים על שפתם, וגם באמת חילוק גדול בין אמונת הנוצרים באותו איש שחשבו לאלקות וישמעאלים שמעולם לא הגדילו מחוקק אמונתם יותר מגדר הנביא.

ומה שכתב הר"ן [בח"י סנהד' ס"ג ע"ב] הועתק במכתבו דהא דנוהגים היתר בשיתוף עם הגוי הנה מלבד דאיזהו פוסקים ס"ל כהגהת אשר"י סוף פ"ק דע"ז דרבא חולק וס"ל דמותר להשתתף עם הגוי, הנה הר"ן ס"ל דאין גוי מוזהר על השיתוף ופסק כן הרמ"א בא"ח סי' קנ"ו, אכן עיין בתשו' מהר"א ששון ותשו' מעיל צדקה ובפמ"ג א"ח סי' קנ"ו ובשו"ת בנין ציון ח"א סי' ט"ז.

אכן אף לדברי הר"ן יש לי הרהורי דברים בענין שלפנינו, וזה כי לא נוכל להכחיש את הידוע בכל תפוצות ישראל כי דבר זה אף שיהיבנא ליה דאינו רק מדת חסידות עכ"ז בכל מקום היראים נמנעו להעלות שם זה על שפתם, ובודאי לא

גרע חסידות זו מהיתר גמור שאחרים נוהגים בו איסור שאי אתה רשאי להתיר בפניהם, ועוד יש חילוק גדול למודה על האמת לנ"מ שעוסק בה הר"ן דהיינו למעט פרנסתו ע"י מניעת שיתוף עם הגוי, וכמה דברים שבממון התירו הפוסקים בזה מתוך ההכרח כמו איסור משא ומתן לפני אידיהן של עכו"ם ג' ימים ולהלוות להם ברבית כבי"ד ריש ה' רבית משא"כ כאן. ועוד בבית חינוך הילדים דשייך דילמא אתי למיסרך בזה בודאי יש לשמוע לרגש מאמינים בני מאמינים שממאסים בזה ואין זה בכלל מניעת אחרים אשר באמת אין להוכיח התחייבות בזה כי אם לספות בידים דפשיטא דאם יצא הדבר להיתר אין תלמיד אחד שיכול להשתמט מזה ולא נשאר רק שיצא מזה חלילה חילול השם ובאמת הוא קושי גדול (פערלעגענהייט), אכן מובטחני שיתן לו השי"ב עצה נכונה לצאת ממנו. אכן עכ"פ בין שתי התנגדיות המצירות יש לבחור הקטנה כמו שיאמר משל אשכנזי ובל"ס הקטנה היא המלטות מהתנגדות לרגש זה הנפרץ בכל תפוצות ישראל, ופשיטא שלפ"ז לא יועיל מה שמוכח ממכילתא [עה"פ ושם אלהים אחרים לא תזכיר] שהעתיק בסוף שאין איסור בזה, ע"כ עצתי לא יהי' ממחדשי חדשות במה שלא בפלכו לבד היו נזהרים היראים עד עתה, וגם מע"כ ג"כ כנלע"ד.

צורת שו"ע

שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קמא סעיף א

א א <א> כל הצלמים של עבודת כוכבים הנמצאים בכפרים, אסורים, <ב> דסתמא לשם עבודת כוכבים נעשו. והנמצאים בכרכים, מותרים, דודאי לנוי נעשו (לשון המחבר) ב [א"כ עומדין על פתח ב המדינה (לשון רמב"ם פ"ז מהל' עבודת כוכבים) ג ג] והיה ביד הצורה ד צורת מקל או צפור או כדור או סייף או עטרה וטבעת. הגה: ד [צורות שמשתחווים להם, ה דינם כדין הצלם ואסורים בלא ביטול. ו ה] אבל אותן (א) שתולין בצואר לזכרון, לא מקרי צלם, ומותר. (מרדכי ריש פרק כל הצלמים בשם ראבי"ה).

שו"ת יחווה דעת חלק ג סימן סה

שאלה: אדם נכבד שקיבל מהמלכות מדליית זהב בצורת צלב, לאות כבוד, האם מותר לו לענוד אותה, או להשהותה בביתו וליהנות ממנה?

תשובה: בשו"ת תרומת הדשן (סימן קצ"ו) הביא מה שכתב המרדכי (פרק ג' דעבודה זרה) בשם ראבי"ה, שהצלם שתולים הכמרים על בגדיהם אינו אלא לזכרון, ולכן אין לדון אותו כעבודה זרה לאוסרו בהנאה. וכן פסק הרמ"א בהגה יו"ד / (סימן קמ"א סעיף א') בזו הלשון: צורה שמשתחווים לה דינה כדין צלם של עבודה זרה ואסורה בהנאה בלי ביטול, אבל צורת שתי וערב שתולין בצואר לזכרון אינה נקראת צלם ומותרת ע"כ. ולפי זה נראה שהמדלייה שניתנת לאות כבוד, אף על פי שעשויה בצורת צלב, אין עליה דין עבודה זרה ומותרת. והן אמת כי השפתי כהן (סימן קמ"א סק"ו) כתב, שדברי הרמ"א שהתיר צורת שתי וערב שנתלית בצואר, זהו דוקא כשידוע בודאי שלא השתחוו לה, אבל כשאין הדבר ידוע, יש לחוש שמא השתחוו לה, וספק דאורייתא לחומרא ע"כ. וכן דעת הגאון רבי שלמה מסקאלא בשו"ת בית שלמה (חלק א' מיוורה דעה סימן קצ"ד, דף פ"ג (השני) ע"ב). אולם באמת פשט דברי הראבי"ה, וכן דברי הרמ"א, משמע, שסתם צורת שתי וערב שנתלית בצואר אינה עשויה אלא לזכרון ומותרת, ואין לחוש שמא השתחוו לה. וכן הסביר דברי הרמ"א בשו"ת בתי כהונה (חלק בית דין, סימן י"ג, דף ס' ע"ד), ודחה דברי הש"ך והוכחותיו בדין זה ע"ש. אולם גם לדעת הש"ך יש לומר שבמדליית זהב בצורת צלב, שהדבר גלוי וידוע שנעשית אך ורק לאות כבוד בעלמא, ואין דרך כלל להשתחוות לה, יש להתיר בפשיטות. ודומה למה שכתב הריטב"א בחידושיו לעבודה זרה על המשנה (מ"ב ע"ב): ומעתה צורות שתי וערב שרגילים הגוים לצייר בכלי כסף מותרים, אף על פי שצורת שתי וערב נעבדת להם, מכל מקום הרי אנו יודעים בודאי שאין הגוים עובדים אותה בכלים, ולא עוד אלא שאין הם עובדים אלא לצורת שתי וערב שטימא אותה הגלח שלהם. וזהו טעם ההיתר שאנו משתמשים במטבעות שיש עליהם שתי וערב, לפי שהדבר ברור שאינם נעבדים, ואף על פי שהם כלים מכובדים מותר ע"כ. וכיוצא בזה כתב המאירי (עבודה

זרה שם, עמוד קנ"ב) ד"ה הסכימו, שבמקום שידוע שהצורה אינה נעבדת ואין עשייתה אלא לנוי, אפילו על כלים מכובדים מותר ע"ש. ויש לצרף לזה מה שציידד הר"ן (בפרק ג' דעבודה זרה), שאפשר שהיום מסתמא אין עובדים צורות אלו, ורק לזכר בעלמא עושים אותן. וכן כתב רבינו ירוחם (נתיב י"ז חלק י"ד), בשם רבו הרב רבי אברהם בן איסמעיל. (והובאו בש"ך ובבתי כהונה שם דף ס"א רע"ב). וכיוצא בזה כתב בשו"ת זרע אמת חלק ב' (סימן מ"ה), שאף על פי שמנהגם להחמיר כדברי הש"ך, מכל מקום בצלב העשוי מזהב ויהלומים שבודאי נעשה לנוי בעלמא, המנהג פשוט להתיר אף לכתחלה, ויש להם על מה שיסמוכו. ושלא כמו שהחמיר בזה הבתי כהונה (סימן י"ג) ע"כ. ובנידון שלנו נראה שאף הבתי כהונה יודה להקל. וראה עוד בשו"ת בית דוד (חלק יורה דעה סוף סימן מ"ד), ובשו"ת ירך אברהם חלק יורה דעה (סימן ד') ובשו"ת תפארת אדם (חלק יורה דעה סימן ל"ו אות א' ואות ה'), ובשו"ת מהרש"ג חלק ב' (סימן קצ"א), ובשו"ת יהודה יעלה אסאד (חלק יו"ד סימן קע"ז), ובשו"ת קנין תורה חלק א' (סימן נ"ד אות ה').

ולא אכחד כי בשו"ת מאורי אור (חלק קן טהור דף נ"א ע"א) כתב, שיהודים שרוצים לקנות צורת שתי וערב שנתלית בצואר, יש להזהירם לומר לגוי שישבר אותה תחלה כדי לבטלה מתורת עבודה זרה, הואיל וידוע שהנוצרים נוהגים בהם נישוק ופילול בעת אכילתם וקודם שינתם, ובזמן הרמ"א אפשר שלא נהגו כן ע"כ. אולם מדברי האחרונים נראה שלא חששו לזה. ועל כל פנים במדלייה שאין דרכה בכך, יש להתיר גם לדבריו. וכן מצאתי להגאון רבי יוסף שאול נתנזון בשואל ומשיב קמא (חלק ג' סימן ע"א), שנשאל אודות יהודי נכבד שקיבל מהמלך מדלייה בצורת שתי וערב, לאות הוקרה, האם מותר לעונדה, והביא דברי הרמ"א והש"ך הנ"ל, וכתב שבנידון זה שהמלך נותן המדלייה לאות כבוד ולמזכרת אהבה למי שמוצא חן בעיניו, אין לחוש שמא השתחוו לה, ובפרט שענידת המדלייה יש בה צורך שהיא מכבודו של המלך ע"כ. (ואף על פי שסיים בצריך עיון מכל מקום נראה דעתו להתיר). והגאון רבי אברהם פלאג' בשו"ת לב חיים חלק ג' (סימן ק') נשאל גם כן בדין זה, והעלה גם הוא להקל, שאין לחוש שמא השתחוו למדלייה, שהרי כל עשייתה היא כדי לכבד בה למי שמוצא חן בעיני המלכות, ואין בה שום ספק של סרך עבודה זרה. ואם לא ישאנה להתכבד בה, יש בדבר משום איבה. והסתמך בין השאר על דברי הזרע אמת הנ"ל. ושאל הבתי כהונה שהעלה להחמיר בנידונו, יודה בנידון שלנו שיש להקל. וסיים ובכדי שתהיה בידי הלכה ברורה שלחתי לשאול לשלשה מגדולי הרבנים של מדינות אירופא, והשיבו אלי דבר, שהמנהג אצלם לתלות על חלקת צוארם המדלייה, אף על פי שיש בה צורת שתי וערב, כי היא עשויה לנוי ולכבוד המלכות. ובזה נחה דעתי ביותר, שיש לנו לסמוך על הני אשלי רברבי מגדולי דורינו. ומכל מקום נראה שאין נכון לענוד המדלייה תמיד אלא בעת שנכנס לארמון המלך, ובצאתו יסירנה מיד ע"כ. אמנם בשו"ת ערוגת הבושם (חלק יורה דעה סימן ק"ל) נשאל גם כן בזה, ומתחלה כתב שאין בזה כל חשש, על פי דברי הרמ"א בהגה הנ"ל, בצורה שנעשית רק לנוי ולזכרון, וכל שכן המדלייה שנעשית רק לכבד בה אנשים מצויינים רמי מעלה. ושוב נסתפק שמא יש לאסור משום חשדא, כעין מה שכתב הרמ"א בהגה יו"ד/ (סימן קמ"א סעיף ג'), שהמוצא כלים שיש עליהם צורת חמה ולבנה וכדומה, אף על פי שמתרים בהנאה, שאין דרך הגוים בזמן הזה לעבוד צורות אלו, מכל מקום אין להשהותן. וכן העלה בסוף דבריו להחמיר בשהייתן, אלא אם כן ישחית צורתן ע"כ. אבל אין דבריו מוכרחים להלכה, כי במדלייה אין מקום לחשד שמא נעבדה כלל, וכדברי האחרונים הנ"ל. וכן פסק להקל הרה"ג רבי יצחק רפאל אשכנזי, מרבני איטליה בשו"ת ויען יצחק (עמוד קס"ו), והסתמך גם כן על דברי הזרע אמת הנ"ל. וכן העלה להקל הרה"ג ר' יצחק אונא ז"ל בשו"ת שואלין ודורשין (חלק יורה דעה סימן ל"ד). וידוע ומפורסם מעשה רב בזה, שהגאון הראשון לציון רבי יעקב מאיר זצ"ל, קיבל מדליית זהב בצורת צלב, והיה עונדה על חזהו לכבוד ולתפארת בעת שהיה מבקר אצל הנציב העליון ואף הצטלם עם המדלייה הזאת. ואין ספק שהסתמך על דברי הפוסקים הנ"ל. וכן עיקר להלכה ולמעשה.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צד

הגה: ומי שבא בדרך והוא סמוך למלון, אם יכול להסתלק (כח) מן הדרך במקום יב שלא יפסיקוהו עוברי דרכים, יסתלק שם יג ולא יתפלל (כט) במלון של עובדי כוכבים, (ל) שלא יבלבלוהו בני הבית; אבל אם א"א לו להסתלק מן הדרך במקום שלא יפסיקוהו, יתפלל במלון יד באיזה קרן זוית (תרומת הדשן סימן ה' ו').

מגן אברהם סימן צד

באיז קרן זויות - שלא יבלבלוהו בני הבית ואין לחוש לגילולים שכל תפלתם היתה בעיירות מלאות גילולים (כ"ז בת"ה)

שו"ת מלמד להועיל חלק ב (יורה דעה) סימן נד

שאלה: אי מותר ללמד תלמידים תורה ומצות בבית שיש בו צלמים.

תשובה: מדברי מג"א סי' צ"ד סקי"ד ומדברי מחה"ש שם ס"ק י"ג ומדברי החיי אדם סוף כלל כ"ג ומפסק רש"ז ס"ס צ"ד משמע דהיכא דא"א בענין אחר מותר להתפלל בבית שיש בו גילולים. ונ"ל דכן הדין לענין תלמוד תורה היכא דאין למצוא בית אחר שרי, ואם יש בית אחר יש למנוע מזה. וע"ג סי' נ"ה סעיף כ'.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן סט

אם מותר לסחור בסטעמפס/בולים/ של המדינות שיש סטעמפס שמצויר עליהן שתי וערב וכומרים.

ומה ששאל מע"כ באחד שמסחרו הוא למכור סטעמפס לאלו האוהבים לקבל סטעמפס מכל המדינות ויש מדינות שמצוירים על הסטעמפס כומרים ושתי/וערב/ ערב שלהם אם מותר לו לסחור בזה. הנה לע"ד אין לאסור דהם רק כהצורות שעל המטבעות שכתבו התוס' והרא"ש בשבת דף קמ"ט ז"ה ודיוקני שמותר כדמשמע מר' מנחם בר' סימאי שקרו ליה בנן של קדושים משום דלא הוי מסתכל בצורתא דזוזא מכלל דאחרני הוו מסתכלי וכתבו הטעם משום דרק בשויה לשם עבודת גלולים אמר שאסור להסתכל בה אבל כשנעשה לשם נוי מותר עיי"ש. וטעם זה שייך אף בצורות שעל הסטעמפס/הסטעמפס/ שלא נעשו אלא לנוי ולסימן כמו על המטבע. ועיין בתוס' ע"ז דף נ' בד"ה ה"ג שכתבו טעם אחר בהיתר הסתכלות במטבע דכיון שרגיל לראות בה תדיר לא שייכא בה הפנאה ופשוט שאין כוונתם כשכבר הורגל לראות דא"כ יקשה איך הורגלו מתחלה לראות בצורת המטבע וגם איך מותר במטבע חדשה שלא מצינו חלוק בזה וגם איך מותר עני שלא מצוי אצלו מטבעות. אלא הפירוש הוא דמחמת שנעשה לראות בה תדיר לא כדרך שאר ע"ז שנעשה רק להסתכל בה בעת שרוצים לעובדה, לא שייך הפנאה בהסתכלות כיון דידוע לכל שהסתכלות בה הוא בשביל ענין המטבע. וא"כ גם הסטעמפס הוא ממש כן דנעשו לראות בה תדיר לצורך שיש לעשות בהסטעמפס שהוא לדבקם במכתבים וכדומה. עכ"פ באותו הטעם שמותרין להסתכל במטבעות ישנו גם בסטעמפס.

וגם לא ברור לי שיהיה בכלל איסור להסתכל בשתי ערב שלהם דיותר נוטה שליכא איסור כיון שאינו הע"ז עצמה שעובדין לזה רק איזה חק עכו"ם להחזיק סימן זה לעבוד הע"ז בזה שלא מצינו בכה"ג שיהיה אסור בהסתכלות ורק מצד הרחקה מן הכיעור יש להחמיר בנעשו לעבודתם כחק שלהם ולא במטבעות וסטעמפס שאין אף להחמיר. וצורות כומרים אם יש שם, הוא כמו צורות מלכים ושאר אנשים שאין עובדין לצורות הכומרים. ולכן איני רואה שום איסור בהמסחר בהם ובהחזקתם בתוך שאר סטעמפס של שאר מדינות.

ויש עוד טעם גדול בסטעמפס שהרי נעשו באופן שמבזין את הצורות דמלכין אותן בהפאצט/דואר/ שרושמין עליו בחותם לפוסלו מלהדביקו עוד הפעם וגם שמשליכין אותם באשפות אחר שנוטלין משם את המכתבים, ואת שאינו נוהג בו משום אלוה אין לאסור כדאיתא בע"ז דף מ"ד לענין שמותר לרחוץ במרחץ של אפרודיטי וכ"כ אין לאסור להסתכל מטעם זה.

להיקר המופלג וכו'

מה ששאלת על מה ששמעת ממני בדבר הנשאל מאין ההיתר שרואין על מורה שעות שעומד על בית תפלתם דע"ז שלהם והנה מה שכתבת שהוגד לך (שכבר בא בדפוס בקונטרס) עפ"י ש"כ בהל' י"נ דבהפ"מ מותר בהנאה אם נגע נכרי משום דנכרים שבזמה"ז אינם עע"ז דאם איתא דעע"ז הם היכן מצינו היתר איסור הנאה בשביל הפסד מרובה וע' בע"ז פ"ג מ"ד לא באתי בגבולה אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרדוטי כן ה"נ אין אומרים בית ע"ז נוי למורה שעות עכ"ד:

הנה לא מצאתי מזה שום ממש להיתרא ואדרבא נבהלתי על המראה כי הראי' שהביא מיי"נ דמיא כעוכלי לדנא דהרי כ' שם הרמ"א (בס"ג קכ"ג סעיף א') בפירוש דיש להתיר בהפ"מ בהנאה והוא מדברי הטור בשם הראשונים. היינו שאין דרכם לנסך יין לע"ז ואין זה (בזמנינו) עבודתם כלל כאשר ה' בימים קדמונים וזהו הפי' נכרים שבחו"ל לאו עובדי ע"ז הם דאינן בקיאיין בטיב עבודת אבותיהם שהיו מנסכים תמיד לע"ז היין שמצאו וכמ"ש שם הש"ך בס"ק ב' בשם הב"ח אבל פשוט דאמונת הנוצרים דין ע"ז יש להם וכפי דברי מע"ל דבית תפלתם וצלמיהם אינו ע"ז נמצא ח"ו שדא נרגא במה דצריך למסור נפשו בזמה"ז שלא לעבוד ע"ז שלהם ישתקעו הדברים ולא יאמרו ולא יעלו על לב לעולם והציקתנו רוחי איך נמשך מע"ל אחרי הכותבים האלו ופשוט לכל מי שקרא ושנה שזהו רק לענין י"נ אינם עובדים עבודה זו (היינו שאין רגילים כ"כ ורק לפעמים י"ל מנסכים ג"כ וכמ"ש שם הש"ך) אבל הנוכרים בזמנינו דין ע"ז יש להם לכל דבר כמ"ש הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות בד' ווינעצא ובה"ד וע' בתשובות מהר"ם שיק חיו"ד סי' קנ"ב ועיי' במה שכתבתי בחי' מנח"א בח"ב הלז סי' כ"ז וסי' ל' משם תדרשנו ואין מהצורך לכפול בזה וה"נ לענין מס"נ ברור ופשוט שהוא כדן ע"ז ונודע מה שכ' בתרומת הדשן דצורת שו"ע הוא ע"ז וא"צ להאריך:

והנה לכאורה צ"ע מדברי הרא"ש בריש ע"ז שכ' מפירשב"ם בשם זקנו רש"י דנכרים שבימינו לאו עע"ז הם ולא אזל ומודי משמע לכאור' דגם לענין עבודתם של הנוצרים הוא כן דהם היו כבר בימיהם וזה יפלא ביותר מהא דרבינו רש"י מפרש בעצמו בסוף סוטה מלכות תהפך למינו"ת מי"ן ר"ת "מתלמידי יישו"נוצר עכ"ל רש"י (ונחסר בש"ס בימינו עפ"י גזרת הבקור' במדינות אחרות ותמצאהו באומר השכחה) ואלו הם המיני"ם שדברו חכמים בכ"מ בש"ס. והנה בחולין (י"ג ע"א) אמרינן שחיתת נכרי נבילה וניחוש שמא מין הוא ואסור בהנאה א"ר נחמן א"ר בר אבוה אין מינין באומות והא קחזינן דאיכא אימא אין רוב אומות מינין סבר לה כי הא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן נכרים שבחו"ל לאו עע"ז הן ופירש"י אין רוב אומות מינין והו"ל מינין מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן והנה זה יתכן בזמן הש"ס שפיר אמרינן אין רוב אומות מינין דאז רק הותחל המספחת אמונת הנוצרים בא"י והסמוכי' ובשאר מדינות לא נתפשט אז בימיהם והיו האומות עובדי אלילים היידע"ן ע"כ שפיר קאמרינן אין רוב אומות מינין שהוא הנוצרים כנז' מפירש"י בסוטה אבל מה שהביא הרא"ש בע"ז בשם רש"י דנכרים שבזמנינו ע"כ קאי על הנוצרים שכבר נתפשטו אז במדינתנו וכמו דנראה דמיירי מיום אידיהם מהקדישים שלהם וכמ"ש התוס' בריש ע"ז מהחגאות שלהם ואעפ"כ קאמר דלאו עע"ז וקשה מאוד עליו מה דהביא מש"ס חולין הנזכר דנכרים לאו עע"ז בחו"ל בזמנינו הא בש"ס חולין מיירי בזמנם דרוב אומות לא היו מינים שהמה הנוצרים משא"כ בזמן רש"י והרא"ש כנז'. א"ו כדי דלא יסתרו דברי רש"י והש"ס בע"כ כונת רש"י מה שהביא הרשב"ם והרא"ש בשמו היינו שאינם אדוקים כ"כ להיות אזלי ומודי גם ביום מקודם וכמו דנראה מלשונו שכתב דלא אדוקי כלל היינו כ"כ בעבודתם אבל עבודתם בעצם (שהוא שיתוף ושילוש) הוא ע"ז. וכן נראה מלשון הרא"ש שם שסיים על מה דמלויין ונו"נ עמהם ביום אידם וכו' ומשמ דאותן המעות נותרים רק לכומרים ולא לתקרובת ע"ז שלהם כלל משמע דעכ"פ הע"ז דין ע"ז יש לה וז"פ וכן משמע בתוס' שם שכ' זה בשם רבינו אלהן בסוף ד"ה אסור לשאת ולתת עמהם. וכ"כ התוס' שם דמה דאמרינן (בחולין) נכרים שבחו"ל לאו עע"ז הם ע"כ אין

להתיר מטעם זה בזמנינו דהא אמר שמואל בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד משמע הא יום אידם מיהא אסור ועל כרחק דחשבו לע"ז גם לעבודתם של הנוצרים שהי' בצרפת ואשכנז בזמן רבותינו בעלי התוס' ואף דכ' שם התוס' באמצע הדיבור די"ל ההיתר דקים לן בגויי' בנכרים שבינינו דלא פלחו לע"ז היינו בע"כ כונתם שאינם אדוקים להיות אזיל ומודי לע"ז על כל פרט ופרט שיארע להם וכהאי דהביאו לראי' מר' יהודא דשדר לי' קורבנא לאבי דרנא ביום אידו אמר קים לי' בגוי' דלא פלח לע"א וכו' היינו דבודאי הי' הנכרי אבי דרנא עובד ע"ז רק קים לי' בטבעו שאינו אזיל ופלח לע"א מיד על כל פרט ופרט כנז' ע"כ שלח לו ר"י ביום אידו וכן בע"כ כונת התוס' וגם דלא יסתרו כ"כ עם פיר"ת שהביאו להלן שם וסיימו די"ל דאנו מחזיקין אותן בימינו לעע"ז ואעפ"כ מותר לשאת ולתת עמהם שהרי אין עושין שום תקרובת אלא במעות ובזה ל"ש הרווחה. ובהא סליקנא דעבודתם בעצם הוא שיתוף ושילוש כנודע והוא ע"ז ממש. וכונת הפוסקים בע"כ רק כמו שכתבנו:

ומה דאמרי' בחולין (י"ג ע"א שם) וניחוש שמא מין הוא ואסור בהנאה וכו' כנ"ל כי לכאו' יפלא דהאיך שייך לומר דרק להנוצרי' קרי מינים על שם שהוא ר"ת מתלמידי וכו' כנז' מפירש"י בסוטה הא לא שמענו שיהי' דרך אלו לשחוט לע"א וגם אם כן הי' הלא עכ"פ השאר עובדי אלילים היידע"ן בודאי הי' דרכם יותר לשחוט ולהקטיר לע"א והאיך שייך לומר דרוב נכרי' לאו מינים הוא ע"כ אין אסור בהנאה שחיתתן הא אם הם עובדי אלילים הקדמוני' כמו כן בודאי ועוד יותר יש לחוש ששחטו לאלילים שלהם וכמו דמצינו בש"ס בשוחט להקטיר חלבה לע"ז וכן שוחט לשמש ולירח או לשם שר של ימים וכל כאלו לא מצינו בנוצרים רק באומות הקדמונים אלא בע"כ יש לומר דלכל האדוק בע"א קראו מין (ע"ד שם המושאל) אף שהוא על שם הנוצרים בר"ת כנזכר מפירש"י בסוטה ע"ש תהפך למינו"ת ושם הכונה בע"כ לנוצרים שהם בסוף יומיא מ"מ כינו כן מין בדחז"ל בש"ס גם לכל האדוקים בע"א או לשמש ולירח או לשרים וכיוצא קראו כן אדוקי' ויש עוד להאריך בזה בהבנת דברי הש"ס בכמה מקומות אך עכ"פ לענינינו עבודת נוצרים נקרא ג"כ ע"ז כנזכר:

וגם ההיתר ב' שכתב מהוא בא בגבולי אין לו שחר כלל דהתם נבנה המרחץ קודם לה אבל הכא נבנה ביחד בית תפלתם לע"ז עם המורה שעות ששמו בהכותל והמגדל מבחוץ וז"פ:

אולם נ"ל טעם ההיתר שנהגו העולם בזה (וגם לא שמענו מהמדקדקים ליהרהר בזה מלראות על המורה שעות של העיר שהוא עומד על בית תפלתם) אף שלכאורה הוא נוי לע"ז לבית תפלתם והוי כנהנה מנוי ע"ז ומשמש' אך נראה כעין מ"ש בתה"ד ומובא ברמ"א סי' ק"נ סעי' ג' לענין שרים וגלחים שיש להם צורת ע"ז שתי וערב בבגדיהם או שנושאים צורת שו"ע לפניהם כדרך הגמונים (וביו"ד ד' ווילנא נדפס שם ברמ"א בשינוי וחסרון מחמת הבקורת. ועיי' בדברינו במנח"א ח"ב הלז סי' כ"ז וסי' ל') וע"ז הביא הרמ"א שיש מקילין בדבר הואיל וידוע שגם הנכרים אינם מסירים הכובע או משתחווים לצורת הע"ז רק לפני השר בחשיבתו. (ואם כי עיננו רואות כעת שהנכרים בפרט האכרים מסירים הכובע גם לפני צורת שו"ע עץ ואבן בלבד מ"מ י"ל כונת התה"ד והרמ"א שלפני השר הנז' גם השרים והפחים מסירים כובעייהם בפרט הנכרים ע"כ העיקר הוא הכבוד לפני השר ולא להצורת ע"ז) וא"כ ה"נ י"ל כי נודע שאין המורה שעות מענין עבודת ע"ז שלהם כלל ולא מערך זה כלל ועל הרוב כ"פ הוא המורה שעות של העיר בגובה בית משפט העיר ובית המועצה וכיוצא רק כ"פ הוא על בית תפלתם מ"מ פשוט ג"כ דהוא אינו מעבודתם רק מחמת שהבית הלז הוא בית קיבוץ רבים להעמים ושבי העיר או הכפר ע"כ מעמידים המורה שעות שם לטובת יושבי' אף שממילא הוא ע"ז נוי וחשיבות קצת יותר להבית ע"ז מ"מ אינו מחשיבות הע"ז ולא נוי' רק מפני שהוא קיבוץ רבים וכמו התם שמשתחוה או מסיר כובעו מהשר הכומר מחשיבות השר ולא מחמת הע"ז וה"נ הוא בהבית כן גם אם נימא שכבודו הוא לו ע"כ נמצא שמותר לראות בהמורה שעות שם לדעת המקילין בכומרים כנז' אך הרמ"א שם סיים וטוב להחמיר כסברא הראשונה ע"כ גם בזה היכא דאפשר ליהרהר המחמיר תע"ב:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן סח

בענין שרטוט על ניר אופן בנין בית תיפלה אם מותר. כ"א טבת תשי"ז. מע"כ ידידי מו"ה ר' מיכאל קאסטעל שליט"א.

בדבר שאלתו איך שאומנתו היא לשרטט אופני הבנינים על ניר שעל פי תמונה זו בונין אח"כ אם מותר לשרטט לעכו"ם הרוצים לבנות בית תיפלה. הנכון לע"ד שלדינא מותר אף באופן שליכא חשש איבה, דהא אף לבנות הבנין ממש מותר לרש"י ע"ז דף ט"ז והטור יו"ד סי' קמ"ג כתב שכן סובר גם הרמב"ם וכן סובר הב"י שם שרמב"ם ורש"י הם בשיטה אחת שמותר לבנות תשמיש דתשמיש לעכו"ם ורק הכיפה שמעמידין עליה האליל עצמו אסור לבנות וכן פסק גם הר"ן שם שמותר לבנות הבימוס שמקריבין העכו"ם עליה וזכחים לע"ז, וא"כ כ"ש בית תיפלה שמותר אף לבנות. ולכן כיון שפסק המחבר שם סעי' ב' כרמב"ם ורש"י מותר לבנות בית תיפלה להרמ"א והש"ך שלא כתבו על זה כלום משמע שפוסקין כהמחבר. וא"כ כ"ש שמותר לעשות שרטוט אופן הבנין שידעו הבונים איך לבנות.

אבל לשרטט אופן הבנין על ניר שעדין אין שייך זה למלאכת הבנין כלל וגם אינו שייך לחוקי ע"ז שלהם איך לבנות, ואף אם יש בעשיית השרטוט יותר נוי מכפי שהיו בונין בעצמם בלא אופן משרטט הוא רק נוי להבאים שם כמו שעושין בית מלון יפה בשביל זמן הקצר שלנין שם וכדומה, מסתבר שאף לתוס' מותר. וא"כ אף למאי דמסיק הט"ז לאסור לבנות, יש להתיר לשרטט אופן הבנין על ניר. ול"ד למאי שאסור למכור להם קלפים ודיו לכתוב בהן ספרי דתן להרמ"א ס"ס קל"ט שהביא הט"ז דהתם הרי בהכתיבה גופה שיכתוב העכו"ם ספרי דתן עושה איסור בהמינות שכותב ועוברין על לפני עור אבל בהבנין עדין אין עושין האיסור עד שיעבדו ויתפללו שם כדאיתא בר"ן אף לגבי בימוס וכ"ש בבנין דבית תיפלה וא"כ ליכא בהשרטוט על הניר איסור דלפ"ע דהוא לפני דלפני. ומצד לבנות לעכו"ם משמע שהוא איסור אחר מצד עצמו הא ליכא בשרטוט זה לכו"ע כדבארתי.

ועוד יש טעם גדול להתיר מטעם דהוי שרטוט אופן הבנין על הניר רק מסייע שאין בו ממש שהוא רק להקל על הבונים דהם יכולים לבנות גם בלא השרטוט והמשרטט אינו יכול בלא מעשה הבנין שלהם. ול"ד למסייע שכתב הט"ז שרש"י והרמב"ם מתירין רק לבנות עם עכו"ם ביחד שהוא מסייע שנמצא לפירושו שהתוס' שאסרי הוא אף לבנות עמהם אף שהוא רק מסייע, דהתם הרי צריכין גם למלאכתו דכל אחד עושה בעצמו מה שעושה ולא היה נגמר הבנין בלא מלאכתו והוי כזה אינו יכול וזה אינו יכול דנחשב כל אחד עושה ממש ולכן פליגי התוס'. ואדרבה תמוה סברת הט"ז לרש"י ורמב"ם שיתחשב רק מסייע. אבל השרטוט לגבי הבנין הוא ממש רק מסייע שצורכו הוא רק להקל על הבונים.

ונמצא שלדינא יש להתיר אבל עכ"פ מהראוי להתרחק מהכיעור אם אין בזה משום איבה דאם יש משום איבה הא משמע בתוס' ע"ז/דף י"ט ד"ה הגיע שאף לעשות תכשיטין לעכו"ם שהוא אסור מדינא היה מותר שהרי הוצרכו לומר דליכא איבה וא"כ כ"ש כשיש איבה שאין להחמיר כשמותר מדינא. וכן אף באין לחוש לאיבה אבל הוא עני שצריך לפרנסתו אינו צריך להחמיר מאחר שמדינא מותר וכ"ש כשיש לו הפסד ממון כגון שעובד אצל אחרים ואם לא ירצה לעשות שרטוטים אלו יסלקוהו מעבודתו שאין לו להחמיר. אבל כשליכא הפסד ממון וא"צ לפרנסתו וליכא איבה יש לו להחמיר ולהתרחק מן הכיעור שלא להיות אף מסייע רחוק לזה.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן נו

בדין שמיעת ניגוני העכו"ם ר"ח מנ"א תש"ל. מע"כ ידידי הנכבד מר ירחמיאל פינחס פרידמן שליט"א.

הנה הניגונים שמזמרים הנוצרים בבית תיפלתם ודאי אסור לשמעם אף ע"י הראדיא ואף ע"י פאנאגראף, ולא רק הניגונים שמזמרים עתה אלא אפילו מה שהיו מזמרים מכבר אע"פ שהפסיקו עתה לזמר באותן הניגונים אסור. וגם הניגון שחיבר איזה נוצרי ניגון על פסוק מתהלים על הלשון שהעתיקו, אסור כי סתם הניגונים שמחברין הנוצרים לפסוקי תהלים הוא לזמר לתפלותיהן שזה אסור. ואם הוא מכיר שלא היתה כוונת מחבר הניגון לזמר לעבודתם אלא

לזמר בעלמא להנאת זמרה אף שמחבר הזמר הוא נוצרי ועכו"ם אין בזה איסור, אבל סתמא יש להחזיק שהוא לעבודתם ואסור, ואף לפרנסה אסור. ועיין בחגיגה דף ט"ו שהשיב שמואל על מה שאדם גדול בתורה כאחר יצא לתרבות רעה שהוא משום דזמר יוני לא פסק מפומיה ופרש"י שם תמוה דכי בשביל איסור זמרא אחר חורבן שהוא איסור דרבנן יצא לתרבות רעה, וגם יותר תמוה דהא האיסור הוא רק בבית המשתאות כלשון המשנה בסוטה דף מ"ה וכן הוא ברש"י גיטין דף ז', ובתוס' שם כתבו דראוי להחמיר על מי שרגיל גם כשקם משנתו וכשהולך לישן שהביאו מירושלמי ומלשונם משמע שאינו איסור ממש אלא ראוי להחמיר אבל בטור סימן תק"ס משמע שלתוס' הוא איסור ממש למי שרגיל, אבל זמר הא ליכא איסור, עכ"פ אף באופן האסור אינו איסור שיהיה שייך זה למינות כדהקשה מהרש"א בח"א, וצ"ע כוונת פירוש רש"י דהא אין לפרש שהיה זה לעונש על חטא זה דזמרא, דלא שייך לענוש שיעשה מין ורשע שהוא דבר התלוי בבחירת האדם ואין זה מענין שכר ועונש. ולכן מסיק מהרש"א שהוא זמר של עכו"ם דאיסור זה הוא מאיסורי ע"ז ששייך למינות. וא"כ חזינן דהוא איסור גדול שאפשר שיביא ח"ו לידי מינות וגם יש ממילא גם איסור הזכרת שם אלילים שאסור בלאו דלא ישמע על פיך שאסור אף לצורך כדאיתא בש"ע יו"ד סימן קמ"ז סעיף א'. והנני ידידו מברכו, משה פיינשטיין

Status of Christianity in the Eyes of Halacha

Rabbi J. D. Bleich "Divine Unity in Maimonides, Tosafists and the Meiri" republished in *The Philosophical Quest* (pages 33-52) Yeshiva University, 2013

Moshe Halbertal "Ones Possessed By Religion" *Edah Journal* 1:1

David Berger, *The Rebbe the Messiah and the Scandal of Orthodox Indifference* (Appendix II and III pages 159-177) Littman Library 2001

David Berger "Jews, Gentiles and Modern Egalitarian Ethos: Some Tentative Thoughts" in *Formulating Responses In an Egalitarian Age*, Yeshiva University 2001 pages 83-109

Entering a Church

"Entering a Sanctuary for Hatzalat Yisrael: An Exchange By: MICHAEL J. BROYDE and KENNETH AUMAN" *Chakira* volume 8

Rabbi J. David Bleich "Entering a Non Jewish House of Worship" *Tradition* Volume 44 number 1, Summer 2011